

Frazer-Imregh Mónika (ford.):

Marsilio Ficino – A szerelemről. Kommentár

Platón A lakoma című művéhez

(BUDAPEST: POLARIS KÖNYVKIADÓ, 2024)

Jelen kötet a második, bővített kiadása az Arcticus Kiadónál 2001-ben megjelent munkának (Libri Operis Magni II.). A recenzió első részében a szerzőt mutatjuk be néhány sorban, majd a fordító eddigi tudományos pályafutását ismertetjük, végül pedig Platón *Lakomáját* és magát a kommentárt tekintjük át röviden.

Marsilio Ficino (1433–1499) az itáliai quattrocento keresztény-platonikus teológus-filozófusa.¹ Ficino sebész apjával együtt Cosimo de' Medici köréhez tartozott és a tőle kapott Careggi-házban szervezte meg az ún. „Firenzei Platonikus Akadémia” találkozóit. Később Lorenzo de' Medici vette pártfogásába a keresztény filozófust, aki több művét is neki ajánlotta, úgy mint a *De Christiana religione* és a *Theologia platonica* c., nagyszabású vallásfilozófiai munkákat. Előbbi értekezés a filozófia és a keresztény vallás igazságának védelmében írt apológia, utóbbi pedig a lélek halhatatlanságának bizonyítása, egyúttal a teológiai antropológia és bizonyos platonista tanok ötvözésének kísérlete. Filozófiai szempontból is kiemelkedőek továbbá Ficino levelei, illetve többek között Plótinus, Porphyrios, Iamblichos, Proklos, Pseudo-Dionysios Areopagitis és Platón munkáinak a filozófus által készített fordításai, kommentárjai is. Ficino meghívást kapott Mátyás király udvarába, aminek, bár nem tett eleget, de magyarországi kapcsolatai az ottani humanista-platonista körrel így is jelentősek voltak; Janus Pannonius pl. nagyban hozzájárult Ficino műveinek magyarországi terjesztéséhez.

A kommentár fordítója, Frazer-Imregh Mónika olasz szakon és klasszika filológián végzett, jelenleg a KRE BTK Történeti Intézet Ókortörténeti és Segédtudományi Tanszékének egyetemi docense. Tudományos pályafutása figyelemre méltó az ókori és reneszánsz neoplatonista filozófia területén, főként, ami Marsilio Ficino, Giovanni Pico della Mirandola és Angelo Poliziano műveit illeti. Továbbá a reformáció írásainak magyarra ültetésében is kiemelkedő szerepet vállal. Ezekben a témákban számos könyv, publikáció, forráskiadás fűződik a nevéhez. A recenzált művön kívül, ki-

¹ Ficino életéhez és munkásságához ld. Vassányi Miklós előszavát in Marsilio Ficino: *Platonikus írások*. ford. Vassányi M. Budapest: Szent István Társulat, Az Apostoli Szenszék Könyvkiadója, 2003, 7–19.

emelkedőek ezek közül az alábbi munkák: a *Picatrix – A bölcs célja* c. kompilációnak Hamvas Endre Ádámmal közösen végzett fordítása (Szenzár Kiadó, 2021.); Giovanni Pico della Mirandola: *Heptaplus, avagy a Teremtés hétféle magyarázata*. (Budapest: Arcticus Kiadó, 2001.); *Életmód, asztrológia és mágia a reneszánszban: Marsilio Ficino Három könyve az életről*. (Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem, 2022.).

Ha a kommentár alapszövegét tekintjük, fontos kiemelni: Platón *Symposion*-jában a szerelemről (ἔρως) folyó diskurzus célja, hogy miközben a beszélgetőpartnerek kifejtik róla a véleményüket, ki is derítsék, hogy mi az valójában. Az értekezés egyik központi témája Pausanias beszédének (180c–185e) tárgya; a kétféle: a földi és az égi ἔρως tételezése, ezek bemutatása és jellemzése. A kettő közül az égi szerelem a magasabbrendű, valamint a lélek rendeltetése és célja szempontjából is ez az üdvösebb. A másik fontos előadás Diotimáé (201d–212b), melyből megtudjuk, hogy ἔρως egy δαίμων, vagyis köztes, közvetítő lény az istenek és a halandók világa között, valamint itt szerepel a szerelem definíciója is: „a szépségben való szülés és nemzés vágya” (206e). A testek szépségének szemlélésétől fokozatosan lehetséges a felemelkedés a szépség ideájának szemléléséhez, ami által az istenek szeretete és a halhatatlanság is elnyerhető.

A *Lakomához* írott kommentár felépítését tekintve a platóni mű szerkezetét követi, tehát az abban előadott beszédek veszi sorra, és kommentálja több fejezetben. Ficino értekezésének első fejezetéből kiderül, hogy a magyarázatokat a Careggi-villában, a Platón születése és halála napjára való megemlékezés céljából rendezett, Lorenzo de' Medici által összehívott ünnepség résztvevői, kiváló platonisták adják elő. A mű a szerelem jellemzésén túl tulajdonképpen annak magasztalására vállalkozik, ennek keretében pedig számtalan témát ölel fel, melyekről a fejezetcímek árulkodnak. Szó esik többek között a szerelem eredetéről, hasznáról, fajtáiról, tulajdonságairól, a lélekről, a szépségről, ami Ficino olvasatában a szerelmet szüli (II. 2.). A szerelmet Platónhoz hasonlóan definiálja: „Amikor szerelmet mondunk, azon a szépség utáni vágyakozást értjük... A szépség pedig valamiféle szeretetreméltóság, ami többnyire a részletek összhangjából születik a leginkább.” (I. 4.) A fenti témákon kívül találkozhatunk tudományos, illetve ezoterikus jellegű tartalmakkal is, mint pl. az asztrológia, vagy olyan szórakoztató-gyakorlatias gondolatokkal, mint „a szerelemtől való szabadulás módja.” (VII. 11.) Az egyik leglényegesebb ezen témák közül minden bizonnyal a lélek istenhez való felemelkedésének, illetve visszatérésének útja-módja, ami leginkább az erények által történhet, az isten iránti szeretetből és vágyakozásból fakadóan: „Ami tehát az égbe visszavihet minket az nem isten megismerése, hanem szeretete.” (IV. 6.) A legfontosabb téma azonban mind közül a világ hierarchikus szerkezetének felvázolása, vagyis az az ontológiai álláspont, amit a reneszánsz filozófus Plótinus és Pseudo-Dionysios Areopagitis releváns tanításaira támaszkodva fejt ki – utóbbtól többször idéz is. Ez a hierarchia négy létszintet foglal magában: legfelül az isten vagy az Egy birodalma, utána az angyali értelem foglalnak helyet, majd

a lélek (világlélek és az emberi lélek) következik, a legalsó szinten pedig a test áll. Ezek különbsége a térhez, az időhöz (mozgás, változás) és a mennyiséghez (szám) való viszonyukban is megragadható; isten mindennek felette áll, az angyali értelem csak a mennyiségnek, a lélek a számnak és a mozgásnak is, a test pedig mindegyiknek alávetett. A szépség maga isten fénye, a szerelem pedig amelynek révén erre a fényre vágyakozni kezdünk, és amihez a szükséges megtisztulás és fokozatos felemelkedés útján vissza is térhetünk. Ez a felemelkedés négy fokozaton, ún. „ihleten” keresztül történik, ahogyan a lélek alászállása is. „Az első a költői ihletettség, a második a misztikus, a harmadik a látnoki, a negyedik a szerelmi ihletettség.” (VII. 14.) Ezek közül Ficino szerint a szerelem a legkiválóbb: „Az igaz szerelem ugyanis nem más, mint a testi szépség megpillantása által fellobbanó erőfeszítés az isteni szépséghez való szárnyalásra.” (VII. 15.)

Ficino *Lakoma*-kommentárja a szerelemről Frazer-Imreh Mónika fordításában nem csak hiánypótló munka a reneszánsz keresztény-platonista tudós munkásságának magyar nyelven való hozzáférhetőséget tekintve, de rendkívül érdekfeszítő, élvezetes és érthető olvasmány mind a nyelvezet, mind pedig a tartalom tekintetében.

Császárné Guth Bernadett